

Marc Castellnou: “L’amenança dels incendis de sisena generació és real”

Text: Laia Soldevila | Fotos: Dolors Pena

Aquest 2020 és l’any més càlid i, alhora, més humit de la història. Patirem gaires incendis?

Ja n’hem tingut els mesos de febrer, març, abril... Vivim una campanya hivernacle: calor i aigua. És una tendència que s’ha instal·lat els últims anys a causa del canvi climàtic i l’abandonament de la gestió forestal i que coneixem com a incendis de sisena generació. Són focs molt grans, molt intensos i que cremen a molta velocitat. Això passa perquè la temperatura mitjana-alta és la que marca l’estrès del bosc. Com que cada vegada és més alta, els arbres han de gastar més per sobreviure i ho han de fer durant més dies a l’any. Com que plou igual o menys que abans, encara van més estressats i no aconsegueixen recuperar-se.

I què implica això?

Que els boscos, tal com els coneixem, moriran. N’han de néixer de nous que puguin viure amb el clima de demà i la manera de fer-ho és a través d’incendis o amb plagues. Quan veiem un bosc cremat, tots pensem que és un desastre, però és com mirar una guarderia. També sembla un desastre, però són infants que creixen. El mateix passa amb els boscos cremats, donen a llum als del futur. La corba de calor que estressa els nostres boscos ja va començar als anys noranta, ha anat a més i sabem que encara no som en el punt àlgid.

Foto: DOLORS PENA

Foto: DOLORS PENA
Anterior Següent

“El pagès crea un mosaic de biodiversitat i una estructura segura per contenir incendis.
I això no ho paguem”

Com hem arribat fins aquí?

Als anys 60, 70 i 80, només si hi havia sequera hi havia incendis. Però als anys 90 i 2000 vam inaugurar unes campanyes atípiques de calor. Hi havia anys de sequera i anys que plovia molt. Com que cada cop feia més calor, a mitjans d'estiu hi havia tot l'herbassar sec i, llavors, hi havia incendis com els de Sant Llorenç Savall, Maçanet o el d'Horta de Sant Joan del 2009. La d'enguany també és una campanya atípica però de forma superlativa.

Estem a punt per fer-hi front?

Vam fer una bona planificació d'incendis partint de l'anàlisi feta a finals dels 90. Vam prendre bones decisions llavors, però la situació no s'ha mantingut estable. Ara ja no és quin problema tinc, sinó quin problema tindrà i ens costa adaptar-nos al que vindrà. És clau que un país sàpiga llegir els seus problemes. La major part del pressupost forestal es destina a emergències. I, tot i que és evident que hi hem de respondre, cal anar més enllà. Hem de posar la lupa en el tipus de país que hem construït i on hem invertit els diners, que, precisament, no han anat a parar al territori ni en les persones que el cuiden. La pagesia ha creat un territori durant segles, però no s'ha valorat el treball de manteniment que ha fet.

El sector primari pràcticament ha desaparegut. La població agrària ja no arriba ni a l'1%

de la població activa.

Sí, vivim del turisme, però el turisme no inverteix en el territori. L'economia urbana tampoc ho fa, tot i que la qualitat de vida que tenen a la ciutat -energia, aigua, alimentació- precisament ve d'aquestes zones. El pagès que té un bancal d'oliveres al Baix Camp, o el que té un camp de vinya al Priorat o al Penedès, viu d'allò que comercialitza. Però, més enllà del producte concret que fa, també crea un mosaic de biodiversitat i una estructura segura per contenir incendis. I això no ho paguem. La seguretat que creen no només no se'ls reconeix sinó que se'ls desprestigia. Ningú vol anar a viure al món rural. Amb la pandèmia això potser ha canviat una mica, però encara se'n té una visió idíl·lica.

Foto: DOLORS PENA

“Tenim un territori abandonat, envellit i articulat a partir d’una gran metròpoli que no té en compte la resta”

No tenim en compte el món rural ni les seves problemàtiques a l’hora de planificar el territori.

Cal valorar allò que aporten les comarques, independentment de quanta gent hi viu. Tenim un territori abandonat, envellit i articulat a partir d’una gran metròpoli que no té en compte la resta. A la Ribera d’Ebre, on visc, per exemple, no hi ha tanta gent com en una illa de l’Eixample de Barcelona. Però aquí produïm el 80% de l’energia de Catalunya i exportem aigua cap al món industrial i, tot i això, no s’hi inverteix prou per fer sostenible la diversitat i la vida digna. Tenim un dèficit fiscal del 82% respecte a allò que aportem, molt més del 16% que diuen que té Catalunya d’Espanya! Els meus fills han d’anar a un institut a no sé quants quilòmetres i, quan hagin d’anar a

la universitat, hauran de marxar d'aquí. Si vull qualitat mèdica, també hauré de marxar. Produïm, donem seguretat i estem penalitzats. No és un model sostenible.

Quines decisions polítiques s'han de prendre per canviar-ho?

Faltaria que tot allò que exigeix Catalunya a Espanya o Europa ho fes cap al seu territori. No hi hauria d'haver una caixa única, sinó una fiscalitat proporcional a l'impacte que es té sobre el territori. El pagès del Baix Camp que conrea oliveres crea seguretat perquè, si es crema la serra de Llaberia, no arribi a Salou. Això se li ha de reconèixer fiscalment o contributivament. Si ens creiem que tenim un país, hem de treballar en aquest sentit. Deixem de fer política pensant que els grans incendis aquí no es produiran. Catalunya no és un país resilient, no podrà aguantar l'embat d'una pertorbació potent. I la incertesa cotitza a borsa. Moltes de les inversions que podrien venir a Catalunya no venen perquè aquest país, estructuralment, no és fort. No es tracta només d'atendre l'emergència en el moment que es produeix ni de previndre-la, sinó de detectar les debilitats per veure allà on pots tenir una emergència i evitar-la.

Quines són aquestes debilitats?

Les coses estan molt més interrelacionades del que la gent es pensa. Per exemple, l'aigua depèn dels boscos. Si es cremessin un milió d'hectàrees al Pirineu, comprometriem els embassaments amb l'erosió posterior que hi hauria i no arribaria prou abastiment d'aigua a la zona metropolitana. Hem de decidir què volem gestionar i què no, què prioritzem, què és preferible tenir demà i a quin preu ho hem de pagar. Aquest acord entre la societat de decidir quina aposta de futur fem entre tots no hi és.

Foto: DOLORS PENA

“Hem de garantir la màxima biodiversitat per adaptar-nos al canvi climàtic, que és

irreversible”

El debat sobre com protegim el país davant tots els [perills climàtics](#) que vindran no l'hem fet.

Fer aquest debat des de la ciutat, exclouent la gent del territori, és el problema. Això ja ho vam aprendre a la crisi del 2008, no es poden prendre decisions asimètriques. Ara diem: “Tu, pagès, surt d'aquest territori, que el volem conservar tal qual”. Però resulta que aquell pagès garantia uns espais oberts i una biodiversitat que es perd si el fas fora. En tenim un exemple amb l'àguila cuabarrada. Es tracta d'una espècie protegida a Catalunya que, per viure, necessita espais oberts, precisament els que creaven els pastors i els pagesos i els petits incendis que hi havia. Eliminats els pastors, pràcticament extingits els pagesos i els incendis controlats..., la cuabarrada se'n va perquè també se n'ha anat el seu hàbitat. I, llavors, hem de fer intervencions al territori per obrir espais perquè torni. Hauria de ser més simple que tot això.

La nova Agència de la Natura és una bona opció per a aquest debat?

La idea de l'Agència em sembla bona, però em preocupa perquè pesa massa la visió urbana i no la part rural. Si volem que funcioni, s'hauria de reformular de manera que el món rural tingués veu i vot i no només presència. És una bona idea, està carregada de bones intencions, però ha de ser molt més simètrica en les decisions. El territori s'ha de protegir i hem de garantir la màxima biodiversitat per a l'endemà, per adaptar-nos al canvi climàtic, que és irreversible. Per fer-ho, no podem homogeneïtzar el territori, hem de preservar-ne tots els usos i assegurar que les decisions siguin preses als llocs i no a la capital.

Quines mesures concretes podem prendre per defensar aquesta biodiversitat que dius?

Necessitem agricultura i pastures extensives, mosaics de conreus diversos i boscos de tota mena: vells, adults, mitjans, joves. Necessitem ecotons. No ens convé tenir tota una extensió llarga de bosc de la mateixa edat ni agricultura concentrada intensiva. Ens cal un país viu i per això hem de canviar els nostres hàbits per fer-lo possible. Beure vi del Montsant. Menjar carn de ramaderia extensiva. Consumir verdura d'agricultura ecològica. Catalunya produeix menjar per parar un tren, però només és autosuficient en un 40%. Fins i tot Anglaterra ho és més perquè s'autoabasteix en un 64%! El capitalisme viu de la gent que consumeix com vol que consumim.

Foto: DOLORS PENA

“El canvi que hi ha és de tal magnitud que, o bé nosaltres ajudem el paisatge a canviar, o ell mateix canviarà de cop descontroladament”

Hem invertit més en el turisme que en la sostenibilitat dels territoris?

Sí, i això ha creat ecosistemes sostinguts artificialment perquè els valorem només com un producte econòmic. Tenim cura d'espais com els parcs naturals com si fossin un jardí i no els deixem seguir el curs natural de la biodiversitat. Si hi ha un incendi, l'apaguem; si hi ha una ventada, tornem a aixecar els arbres que han caigut. Protegim aquesta zona com un bé turístic però l'entorn que feia possible aquest parc ha desaparegut i, llavors, només ens queda una foto fixa d'un ecosistema que ja no existeix. Hem d'aprendre que els boscos són un procés que va molt més enllà d'una imatge.

Però la solució tampoc és deixar-los fer, els incendis, oi?

No. Deixar actuar els incendis perquè facin el procés natural en un territori gestionat és una cosa, i deixar-ho fer en un que no està preparat n'és una altra. Quan feia tants segles que gestionàvem el territori i ara fa tantes dècades que l'estem protegint de la seva evolució natural, s'acumulen grans continuïtats de boscos estressats i llavors és quan pot aparèixer el gran incendi forestal. Aquest gran incendi és, en certa manera, un incendi artificial que apareix per una desgestió o no gestió del territori. Els focs que van tenir a Austràlia l'any passat eren conseqüència també d'aquest model. Van abandonar la gestió del territori que els havia protegit i, quan van arribar els incendis, es van carregar el 80% d'aquell territori. Tota la biodiversitat que protegia el país i la seva gent se n'ha anat.

“Hi haurà grans incendis a les comarques catalanes, però el ‘Gran Incendi’ serà al Prepireneu i anirà des de Navarra fins a les Gavarres. Un foc que podria arribar a cremar

300.000 hectàrees”, deies en [un reportatge a CRÍTIC](#). Com ho evitem?

Creant “taques” que ho puguin aïllar amb pastures, amb gestió forestal o amb cremes controlades, per exemple. Però la clau no és el com, sinó saber què hem de fer perquè demà també tinguem boscos. L'amenaça dels incendis de sisena generació és real i sembla que l'únic recurs que tenim és desitjar que el cos de Bombers estigui encertat aquell dia. No podem deixar-ho només a les mans dels d'Emergències i prou perquè, des del 2017, després dels incendis de Portugal, Grècia i Califòrnia i Austràlia, ja diem que nosaltres no podem. El canvi que hi ha és de tal magnitud que o bé nosaltres ajudem el paisatge a canviar o el paisatge canviarà de cop descontroladament.

Ara hi ha més massa forestal a gestionar que mai. Quan l'any 1980 es va crear el cos de Bombers, Catalunya tenia un 33% de massa forestal i ara n'hi ha un 64%. Si hi ha diversos focs, quin es prioritza i com s'actua?

Tenim uns valors de maniobra i de prioritats que funcionen en aquest ordre: persones, béns i massa forestal. Però també hi ha uns valors tàctics que hem de tenir en compte i que tenen a veure amb el fet de no col·lapsar els sistemes d'emergències perquè, llavors, no tindrem capacitat de resposta. Això vol dir que hem de prioritzar el bé comú i aquesta no és una decisió que es pugui prendre en una tenda de campanya d'un centre de comandament; això ja ha d'estar decidit abans.

Què entenem per bé comú? La pineda d'un vessant de muntanya o el parc jardí d'una ciutat? Montserrat o la zona de Monistrol?

Això comença per entendre la traçabilitat i la interdependència del territori. Tenint en compte els incendis que tenim ara, ens hem de fer preguntes amb una mirada més àmplia: és més important la capçalera d'un riu perquè s'hi agafa aigua per a la ciutat, l'estructura de mosaic agrícola perquè produeix l'aliment per a la gent o l'hàbitat d'una espècie protegida? Fins ara aquesta estructura de decisions no estava damunt de la taula però, amb grans emergències davant de les quals potser no podem donar l'abast, l'estructura de decisions s'ha d'adaptar per entendre que el bé comú està compost de moltes parts. I això ha de ser participatiu. Aquesta és la part que s'està construint ara.